

Орозбаев А.М., Курманбек уулу Т., Аркабаев Н.К., Эшаров Э.А.

**ПАНДЕМИЯ УЧУРУНДАГЫ ДИСТАНТТЫК ОКУТУУ:
КӨЙГӨЙЛӨР ЖАНА ПЕРСПЕКТИВАЛАР**

Орозбаев А.М., Курманбек уулу Т., Аркабаев Н.К., Эшаров Э.А.

**ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

A. Orozbaev, Kurmanbek uulu T., N. Arkabaev, E. Esharov

**DISTANCE LEARNING IN A PANDEMIC:
PROBLEMS AND PROSPECTS**

УДК: 378.091.398/147

Акыркы жылдарда маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын өнүгүшү дистанттык билим берүүнүн бардык баскычтарында окуу процессинде олуттуу өзгөрүүлөргө алып келди. Заманбап «Маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын (МКТ)» эң негизгиси – бул компьютер, тиешелүү программалык камсыздоо жана телекоммуникация каражаттары, аларда жайгаштырылган маалымат базасы. Дайыма өркүндөтүлгөн техникалык каражаттар жана тез өнүгүп жаткан программалык камсыздоо билим берүү тармагында, мисалы, дистанттык окутууда методикалык маселелердин кеңири спектрин чечүү үчүн МКТга негизделген системаларды түзүүгө мүмкүндүк берет. Дистанттык окутуу технологиялары же окутуу системалары билимди берет, окуу же практикалык иш-аракеттердин көндүмдөрүн түзөт, окуу материалын өздөштүрүү даражасын контролдойт, окутууну зарыл деңгээлин камсыз кылат. COVID-19 пандемиясы улуттук билим берүү системасына олуттуу өзгөрүүлөрдү киргизүүгө дуушар кылды. Аралыктан окутууну уюштурууда, бүткүл дүйнө боюнча ар тараптуу талкуулар жүргүзүлдү. Дистанттык окутуунун практикалык кемчилдиктери аныкталып, аны ишке ашырууда колдонулуучу усулдарга жана ыкмаларга байланыштуу көйгөйлөр жана перспективалар иштелип чыкты. Ошондой болсо да, менин оюмча, билим берүүнүн негизги максаты, «билим алуучунун жашоонун ошкыйыштарындагы чакырыктарына жана эске алынбаган кыйынчылыктарына даярдоо маселелери» өз түпкү маанисин жоготпогондугун белгилөө абзел.

Негизги сөздөр: дистанттык окутуу, технологиялар, онлайн-окутуу, билим берүү, пандемия, көйгөйлөр, ыкмалар.

Развитие информационно-коммуникационных технологий в последние годы привело к значительным изменениям образовательного процесса на всех уровнях дистанционного образования. Важнейшим современным устройствами «Информационные и коммуникационные технологии (ИКТ)» – это компьютер, соответствующим программным обеспечением и средства телекоммуникаций вместе с размещенной на них базы данных (БД). Постоянно совершенствующиеся технические средства и быстро развивающееся программное обеспечение позволяют создать на базе ИКТ системы для решения широкого спектра методических задач в образовательной сфере, например в дистанционном обучении. Дистанционные образовательные технологии или обучающие системы сообщают знания, формируют учения, навыки учебной или практической деятельности, контролируют степень освоения учебного материала, обеспечивая необходимый уровень усвоения. Пандемия COVID-19 вызвала крупные изменения в национальных системах образования. По всему миру велись дискуссии о наиболее эффективных способах организации онлайн-обучения. Были выявлены недостатки

практики дистанционного обучения, сформулированы проблемы и перспективы использования методик и приемов. Однако по мысли автора в пандемию не была утрачена основная цель образования – полноценная подготовка обучаемого к жизни со всеми ее волнениями и вызовами.

Ключевые слова: дистанционное обучение, технологии, онлайн-обучение, образование, пандемия, проблемы, подходы.

The development of information and communication technologies in recent years has led to significant changes in the educational process at all levels of distance education. The most important modern device "Information and Communication Technologies (ICT)" is a computer, appropriate software and telecommunications facilities, together with a database placed on them. Constantly improving technical means and rapidly developing software make it possible to create ICT-based systems for solving a wide range of methodological problems in the educational field, for example, in distance learning. Distance learning technologies or learning systems convey knowledge, form teachings, skills of educational or practical activities, control the degree of mastering of educational material, providing the necessary level of assimilation. The COVID-19 pandemic has caused major changes in national education systems. There have been discussions around the world about the most effective ways to organize online learning. Shortcomings of the practice of distance learning were identified, problems and prospects for the use of methods and techniques were formulated. However, according to the author, the main goal of education was not lost during the pandemic - the full preparation of the student for life with all its worries and challenges.

Key words: distance learning, technologies, online learning, education, pandemic, problems, approaches.

Изилдөөнүн максаты: пандемия шартында дистанттык окутуу практикасындагы негизги көйгөйлөрдү жана перспективаларды аныктап көрсөтүп берүү болуп саналат.

Усулдары: анализ, синтез сыяктуу жалпы илимий усулдар, ошондой эле, практикалык иш-аракеттерге негизделген илимий адабияттарды изилдөө аркылуу салыштыруу усулдары колдонулду.

Дистанттык окутуу – заманбап педагогиканын өнүгүп жаткан концепцияларынын бири болуп саналат. «Дистанттык окутуу» термини мындан бир кыйла мурда – Англияда XVII кылымда, Орусияда XIX кылымда окутуу, сырттан окуу, сырттан окутуу жана экстернат формалары сыяктуу түшүнүктөр менен башында колдонулуп келген. Жогоруда белгиленген окутуунун бардык түрлөрү, билим алуучулардын ортосундагы убактылуу же туруктуу

мейкиндиктеги билим алуусун бөлүштүрүүнү эске алат.

Билим берүүнүн бул формаларында билим берүү жараянынын катышуучуларынын өз ара аракеттенүүсү мурда электрондук почта аркылуу кыскача маалымат алмашуу же кыска мөөнөттүү байланыш менен чектелген. Учурда жекече байланышты кыскартуу менен толук кандуу окуу жараянын дистанттык түрдө уюштуруу үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөр жолго коюлду. Бул колдонмолорду иштеп чыгуу мүмкүнчүлүктөрү жана аларды билим берүүдө жолго коюу зарылчылыктары салттуу педагогиканы өзгөрүүгө алып келди, ошондой эле, ушул кызматтарды аткарууга багытталган жаңы билим берүү технологиялары пайда болду.

«Орусияда дистанттык билим берүүнүн бирдиктүү системасын түзүү жана өнүктүрүү концепциясында», өлкөдөгү жана чет элдеги калктын калың катмарына комплекстүү билим берүүнүн кызматын жаңы маалымат технологияларын колдонууга негизделген, адистештирилген билим чөйрөсүнүн жардамында үйрөтүүгө багытталган маалымат алмашууну аралыктан камсыздоо – дистанттык окутуу катары аныкталган (спутник телекөрсөтүүлөр, компьютердик байланыштар ж.б.у.с.)» [1]. Жыйырма жыл бизди концепциядан бөлүп турат. Дегенибиз менен азырынча бул термин, онлайн окутуу, аралаш окутуу, мобилдик окутуу, ж.б. окутуулардын катарында жетишээрлик иштелип чыкпай келет.

Бир кыйла тар профессионалдык чөйрөдө гана талкууланган көйгөлөр (маселелер), күтүүсүздөн дүйнөлүк масштабда курч социалдык актуалдуулукка ээ болду. 2020-жылдын март айында Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун башкы директору, доктор Г.Тедрос COVID-19 боюнча маалымат брифингинде SARS-CoV-2 коронаилдединин тарашынан улам COVID-19 пандемиясы деп жарыялады [2]. Билим берүү, эң маанилүү социалдык институт катары, пандемиянын терс таасирин азайтууга чакырык жасап, жалпы билим берүү системасын толук түрдө окутуунун дистанттык формасына алып өттү. Саналуу гана, анын ичинде Беларусияны кошпогондо, өлкөлөрдүн басымдуу көпчүлүгүндө окуу процессин уюштуруунун ар кандай альтернативдүү чечимдери ишке ашырылды.

COVID-19 пандемиясы университеттердин болуп көрбөгөндөй жабылышына алып келди жана дүйнө жүзү боюнча миллиондогон студенттерге таасирин тийгизди. Окутуу жана окуу иш-аракеттерин аралыктан окутуу түзүмдөрүнө капыстан которуп алып өтүү, академиялык курстарды улантуу, элдин топтолуусунун алдын алуу жана жугуштуу оорунун демин басаңдатуу

максатында ишке ашырылган. Окутуу толугу менен, анын ичинде тайпалык талкуулар онлайн-байланыштыруучу аянтчалар аркылуу синхродуу, аралыктан жүргүзүлүп, окутуунун жаңы усулу пайда болду.

Россия Федерациясында дистанттык окутууга өтүү билим берүү министрлигинин «Россия Федерациясынын жогорку билим берүү жана илим министрлиги астындагы мекеме уюмдарга, Россия Федерациясынын аймагында жаңы корона жугуштуу илдетинин жайылуу шарты боюнча эскертүү жөнүндө» 2020-жылдын 14-мартында чыккан №398-буйругуна ылайык ишке ашырылган [3] дегенибиз менен Россия Федерациясында жогорку окутуу жана илим министри Валерия Фалькованын билдирүүсүнө ылайык ЖОЖду абсолюттук түрдө дистанттык окутууга өткөрүү мүмкүн эмес. Корона жугуштуу илдетинен улам түзүлгөн учурдагы кырдаалда, эң татаал көйгөйлөрдү чечүүдө ЖОЖдордун тажрыйбага ээ экендигин баса белгиледи.

Пандемия башталган учурда дистанттык окутууну уюштуруу боюнча эл аралык аналитикалык саресеп салуучу уюмдар, дистанттык билим берүүнү ишке ашыруунун бир катар өзгөчөлүктөрүн көрсөттү [4].

Интернет байланышы жок климаты жагынган татаал шарттагы өлкөлөр дагы үйрөнүүчүлөргө окутуулуучу материалдарды кагазга чыгарып, телеберүүлөр, радио-уктуруулар аркылуу окутуунун мазмунун жеткирип турушту. Катуу карантин шартына кабылган бир катар өлкөлөрдө, үйрөнүүчү билим берүү мекемелерине кайтып келгенге чейин, билимге карата болгон балоо жүргүзүлгөн жок.

Улуттук билим берүү аянтчалары катарында түрдүү уюмдардын Loomen, Microsoft Teams, Zoom, Yammer сыяктуу акызыс аянтчалар колдонулду.

Кытай эл республикасы дээрлик 200 миллиондон ашык башталгыч жана орто мектептердин үйрөнүүчүлөрүн аралыктан окутуу шартына которгонун баса белгилеп кетүүгө болот. Кыска убакыт ичинде башталгыч жана орто билим берүү үчүн улуттук окутуу аянтчалары [5] иштелип чыкты. Кийинчерээк, 20дан ашык онлайн-окутуу аянтчалары, окутуунун программаларын жана жогорку окуу жайлар үчүн 24 000 курстар жолго коюлду.

Онлайн окутуу боюнча тез чечимдерди кабыл алууда, педагогикалык теория менен практиканы ар тараптуу ойлонуштуруулусу боюнча илимий изилдөөлөрдүн жоктугу, албетте педагогикалык коомдо кооптонууну пайда кылды. Бирок ошого карабастан, дистанттык билим берүүнүн дүйнөлүк тажрыйбасы, биздин учурга, педагогикалык максаттарды ишке ашырууда, окутуу жана тарбиялоодо ийгиликтүү чечимдердин кеңири аянтчаларын иштеп чыкты.

Мындай учурда педагогикалык билим берүүнүн максатын: тездик менен санариптешип жаткан экономика жана келечеги табышмак болгон шарттарда жашап, иштей билген адистерди даярдоого багыттап, түзүп чыгууга болот.

Биз, дистанттык окутуудагы көндүм тажрыйбалардан пайда болгон, төмөнкү көйгөйлөргө маани берүүнү белгилеп кетет элек:

1. Дүйнөлүк экономиканын төмөндөшү, карантин жана башка санитардык, жетекчилик тараптан коюлган чектөө, көзөмөлдөр, аралыктан иштөө көндүмдөрүнүн зарылчылыгын кескин актуалдаштырды. Иш орундарды сактап калуу үчүн, кыска убакыт ичинде санариптик чөйрөнү жана колдонуучулардын, мугалимдердин, үйрөтүүчүлөрдүн жана үйрөнүүчүлөрдүн тиешелүү квалификацияларын жогорулатуу талап кылынат. Бул өз кезегинде жааматтык уюмдардын жана мамлекеттердин бюджетин түзүүсүндө чыгымдардын өсүүсүнө алып келет.

2. Адистер объективдүү жана субъективдүү жагдайлардан улам билим деңгээлинин төмөндөшүн белгилешүүдө [7]. Пандемия чынында жалпы билим берүү системасына аябагандай олуттуу чакырык болуп калды, бирок бул менин оюмча жогорку жана орто атайын билим берүүнүн бир катар окуу дисциплиналары үчүн бир кыйла тунгуюк жана кризис катары көрүнөт. Мындайча айтканда, инженер-техник жана медицина адистерин аралыктан окутуу мүмкүнчүлүгүнүн өзүн олуттуу күмөн астына коюуга болот.

3. Санариптик чөйрөдөгү техникалык мүмкүнчүлүктөрдүн теңсиздиги бул чөйрөдө илимий-педагогикалык кызматкерлердин жана үйрөнүүчүлөрдүн баары иш билги эмес экендиги менен толукталды. Окутуунун тездик менен дистанттык форматка өтүүсү, салттуу эмес санариптик окутуунун ыкмасын кабыл алууга жана ишке ашырууга окуу процессинин көпчүлүк катышуучуларынын даяр эмес экендигин көрсөттү. Бул зарыл болгон «санариптик» компетенциялардын жетишсиздиги жана жаңы «окумуш орундардын» же техникалык жабдыктардын жоктугу катары түшүндүрүлөт [8].

4. Г.А. Краснов, А.О. Полушкинанын оюу боюнча окуу процессиндеги маалымат технологияларын системасыз колдонуу, салттуу окуу процессинин алкагында (*лекция, семинардык сабактар, оозеки формадагы экзамендер*) зарыл болгон санариптик компетенцияларды өздөштүрүү мүмкүн эмес [9]. Ошого карабастан пандемия шартында жогорку окуу жайлардагы жалпы педагогикалык окутуунун максаты ошол бойдон калууда – заманбап шартта иштөөгө жана жашоого далалаттанган жогорку квалификациядагы адистерди даярдоо. Ошондуктан, максаттарга жетүүдөгү милдеттердин бири ачылуучу

перспективалардын алкагында адекваттуу методологиялык чечимдерди иштеп чыгуу болуп саналат:

1) Санарип чөйрөсү эл чарбасынын бардык тармактарында тез темп менен тамырлап бараткандыктан, бул чөйрөдөгү иштөө көндүмдөргө болгон суроо-талап бир топ жогорулайт.

2) Онлайн окутуу феномени боюнча көп дисциплинардык изилдөөлөр актуалдашат, өзгөчө бакалаврдык деңгээлдеги билим берүү программаларында. Мындай окуу траекторияларынын методдорун жана формаларын педагогикалык жактан камсыз кылуу тез өнүгөт.

3) Жогорку билим берүү системасы көбүрөөк ийкемдүүлүккө ээ болот: салттуу курстарды онлайн иштөөгө ыңгайлаштыруу, семестрлердин башталыш убактысын жана кабыл алууну жылдыруу, окуу формасын жана билим берүү программаларын тандоодо, кирүү сынактарында, билим жөнүндө жыйынтыктоочу документтерди таанууда жана аларды тапшыруу мөөнөттөрүн аныктоодо, баа саясатында, ж.б. [10].

4) Окуудагы «жеке мамилени» кеңейтүү үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөр ачылат. Дистанттык окутуу ыкмасы студенттер менен мугалимдердин өз ара аракеттенүүсү үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү көрсөтөт. Диалектикалык дистанттык окутуу инновациялык педагогикалык чечимдерди иштеп чыгат.

Корутунду. Топтолгон практикалык тажрыйба билим берүү тармагындагы мамлекеттик саясатты ишке ашыруу боюнча төмөнкүдөй сунуштарды киргизүүгө мүмкүнчүлүк берет:

1. Аудиторияны кеңири чагылдыруунун зарыл элементи катары окуу процессин камсыз кылуунун эң демократиялык ыкмасы катары телекөрсөтүү колдонулушу керек.

2. Бул иш, чындыгында жүктөмдөрдү бир кыйла оорлоштурат, ЖОЖ дордун мугалимдеринин жана илимий-педагогикалык кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуудан сырткары, окуу процессинин катышуучуларына психоэмоционалдык жана административдик колдоо көрсөтүү зарыл.

3. Эски окуу материалдарды ыңгайлаштырууга жана жаңыларын иштеп чыгууга уюштуруу жана финансылык мотивация формаларын кабыл алуу талап кылынат.

Адабияттар:

1. Концепция создания и развития единой системы дистанционного образования в России [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.pandia.ru/text/78/302/22561.php (дата обращения: 18.02.2022)
2. Вступительное слово Генерального директора на пресс брифинге по COVID-19 11 марта 2020 г. // [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://www.who.int/ru/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.

3. Приказ Минобрнауки России от 14 марта 2020 г. № 398 «О деятельности организаций, находящихся в ведении Министерства науки и высшего образования Российской Федерации, в условиях предупреждения распространения новой коронавирусной инфекции на территории РФ». / [Эл. Ресурс] / Режим доступа: <http://www.consultantm/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=EXR;n=604744#01646505067982249> (дата обращения: 20.09.2020).
4. Тарасова Н.В., Пастухова И.П. Как влияет сейчас и повлияет в перспективе перевод образовательного процесса в дистанционный режим на образовательные результаты // [Электронный ресурс] / Режим доступа: https://firo.ranepa.ru/novosti/105-monitoring-obrazovaniya-na-karantine/803-tarasova-ekspertiza#_Точ39055667.
5. <https://global.chinadaily.com.cn/a/202002/19/WS5e4c6c3fa310128217278832.html>
6. Online classes try to fill education gap during epidemic - URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2020022108360325>
7. The World Bank. Distance learning and COVID-19. Available from: <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/edtech-covid-19> (accessed: 20.09.2020).
8. Штычно Д.А., Константинова Л.В., Гагиев Н.Н. Переход вузов в дистанционный режим в период пандемии: проблемы и возможные риски / Открытое образование. 2020; 24 (5):72-81. <https://doi.org/10.21686/1818-4243-2020-5-72-81>.
9. Краснова Г.А., Полушкина А.О. Состояние и перспективы дистанционного обучения в период пандемии COVID-19 // Вестник РУДН. Серия: Информатизация образования. 2021. № 18. С. 36-44.
10. Корба О.А. Дистанционное обучение в условиях пандемии: проблемы и перспективы / Образование и педагогика: теория и практика: материалы Всеросс. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 4 дек. 2020 г.) / редкол.: Ж.В. Мурзина [и др.] – Чебоксары: ИД «Среда», 2020. – С. 37-40.
11. Арынбаев Э.К., Колбаева З.И. Пробелмы дистанционного обучения в экстремальных условиях. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана, №5. - Бишкек, 2021. – С. 98-103.